

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1966

BRNO 1967

Bei Meliorationsarbeiten nördlich der Gemeinde gelang es den Inhalt zweier Gräber zu erfassen. Das erste, ein Skelettgrab enthielt einen aus drei Drähten gewundenen Ring und ein verziertes Messer. Das zweite, ein Brandgrab, erbrachte ein kleineres Gefäß, zwei Spinnwirteln, ein kleines Messer, ein Bronzekügelchen und ein Stäbchen mit einer Öse und zwei Spitzen.

V Ý Z K U M

KELTSKÉHO OPPIDA STARÉHO HRADISKA V ROCE 1966

Okres Prostějov

J I Ř Í M E D U N A

Tab. 38—41

Od začátku června do konce září r. 1966 pokračoval výzkum keltského oppida Starého Hradiska (obec Malé Hradisko, okres Prostějov). Na tak zvaném předhradí, mezi vnějším a vnitřním valem v západní části oppida byla vytyčena plocha 50 × 50 m, navazující na část, prokopanou tu v předcházejících letech (1964 a 1965). Plocha určená k výzkumu však nemohla být odkryta celá, neprozkoumáno zůstalo šest čtverců (po 5 × 5 m), takže jsme prokopali za minulý rok 2350 m². Spolu s odkryvy v letech 1964 (500 m²) a 1965 (2000 m²) bylo na předhradí zatím prozkoumáno 4850 m².

Výzkumem v roce 1966 byla zjištěna podobná situace jako v předcházejících letech, obraz osídlení oppida se však podařilo v mnohém doplnit a upřesnit. Znovu se ukázalo, že se sídliště v této části oppida skládalo z jednotlivých dvorců, oddělených od sebe cestami a užšími uličkami. Na ploše zkoumané v minulém roce jsme dále sledovali průběh široké cesty, zachycené už v r. 1965. Odkryli jsme ji v délce 45 metrů a zjistili jsme, že zpočátku zachovává směr SZ—JV, později se však stáčí pozvolna do směru JZ—SV. Její šířku (4—5 m) bylo možno určit podle základových žlábků plotů, ohraničujících jednotlivé dvorce. Zdá se, že se tato široká cesta rozvětvovala do několika směrů (nejméně do tří), to však bude možno bezpečně zjistit jen dalším výzkumem. V části cesty, která směřovala k SV, bylo v délce 27 metrů opět zachováno dláždění. Na povrch cesty byly nepravidelně naskládány neopracované kameny kulmské droby a spáry mezi nimi byly vysypány břidlicovým šterkem. Jako dlažebního kamene bylo někdy užito i zlomků žernovů. Ze široké cesty odbočovala v pravém úhlu užší ulička a směřovala od JJZ k SSV. Její šířku (2,5—3 m) bylo možno zjistit jednak podle základových žlábků plotů, jednak i podle řady kúlových jamek, které ji lemovaly. Dláždění se na povrchu uličky nezachovalo, nelze však s určitostí tvrdit, že tu nebylo, protože ulička odbočuje v místech, kde se kameny nezachovaly ani na široké cestě.

Široké cesty a úzké uličky oddělovaly od sebe jednotlivé usedlosti — dvorce obehnané ploty. Na ploše dvorců byly zjištěny stopy husté zástavby. Po objektech, jejichž hlavní konstrukčním prvkem byly svislé kúly, se zachovalo velké množství různě velikých kúlových jamek, jichž je však tolik, že nelze rekonstruovat půdorysy jednotlivých domů. Vedle „kúlových“ objektů se na Starém Hradisku vyskytují chaty částečně zahloubené do země, jejichž tvar a rozměry se proto snadno zjišťují. Objekty tohoto typu jsou však různě půdorysně řešeny, což nepochybně souviselo s jejich vzájemně odlišnou funkcí. Byly to nepochybně chaty sloužící výrobním a hospodářským účelům, nikoli obytné objekty, protože jsou většinou malé a chybějí v nich téměř vždy ohniště. Ta se obvykle nacházejí na ploše mezi kúlovými jamkami a jsou různě upravena. Nejčastěji jsou vymazána hlinou, do červena vypálenou, ve dvou případech však byla objevena ohniště, na jejichž povrchu byly místo výmazu pečlivě poskládány střepy z rozbitých nádob.

V loňské sezóně se nám podařilo na Starém Hradisku zjistit nový typ sídelního objektu. Byla to část domu, jehož obvodové stěny byly zapuštěny do žlábků, v nichž byly ještě hlubší kúlové jamky. Objekt se nezachoval celý, byl však široký 8 metrů a podélné stěny bylo možno sledovat v délce 7 a 8 metrů. V půdorysu byl tedy původně buď čtvercový nebo obdélný. Na ploše mezi základovými žlábkami byly kúlové jamky, jedna větší oválná jamka (190 × 140 cm) a malý zbytek ohniště. Delší osa domu byla orientována ve směru SSV—JJZ (paralelně s úzkou uličkou, v jejímž těsném sousedství dům leží). Severní část objektu byla narušena zahloubenou chatou a kruhovou jámou. Zajímavým nálezem byl zbytek dětské kostry ve východním podélném žlábků domu.

Prekvapujícím objevem byl nález hrnčírských pecí. Dvě z nich byly velmi dobře zachované s téměř čtvercovou předpeční jámou, spojenou dvěma kanálky s kruhovou částí, rozdělenou příčkou na dvě komory překryté hliněným roštem s kruhovými otvory a zaklenuté kopulí. U větší pece se zachovala i část kopule s množstvím střepů. Z dalších dvou hrnčírských pecí se zachovaly jen nepatrné zbytky. Objev hrnčírských pecí uvnitř oppida je velmi důležitý zejména proto, že se, podle dosavadní situace nezdá, že bychom narazili na část sídliště se specializovanou hrnčírskou výrobou. Pece se totiž vyskytují ojediněle uvnitř jednotlivých dvorců a zdá se proto, že se v nich vypalovala

keramika určená pro poměrně úzký okruh konzumentů. Tyto otázky však bude možno spolehlivěji řešit až na základě rozboru keramiky z pecí a dalšími odkryvy, kterými se objasní situace v dalších částech oppida. Jakékoli závěry na základě dosud prozkoumané plochy by byly předčasné.

Dalším zajímavým objevem z loňského výzkumu je nález studny (cisterny), zahloubené 2 metry pod úroveň podloží. Její spodní část byla vytesána do skály a na dně ležely tři žernovy. Studna zřejmě nebyla v užívání až do konce keltského osídlení na Starém Hradisku, protože byla zavalena velkými kameny. V závalu byly vedle kamenů i střepy nádob a zlomky železných předmětů. Podle zbarvení zásypu na profilu lze soudit, že hladina vody ve studni dosahovala hloubky až 100 cm.

Prozkoumaná plocha vydala opět velké množství nálezů. Nejčastější jsou střepy nádob různých typů, četné jsou i kovové (bronzové a železné) předměty, běžné jsou zlomky skleněných perel (náramky zatím vzácné) i jantaru. Byly nalezeny i tři zlaté mince, jedna drobná stříbrná mince a jeden neražený stříbrný mincovní střížek. Nejzajímavějším nálezem však je okrouhlá olověná destička miskovitě prohnutá (průměr $2,9 \times 3,2$ cm) s nepravidelně ořezanými okraji. Na její vnitřní straně jsou čtyři otisky mincovního razidla s obrazem koníčka, jaký se objevuje na drobných stříbrných mincích. Destička, nepochybně zkouška razidla, je spolu s nálezem neraženého střížku jedinečným dokladem ražby drobných keltských stříbrných mincí na Starém Hradisku.

Tříletý výzkum na Starém Hradisku přinesl řadu pozoruhodných zjištění, jež však bude možno zhodnotit v širších souvislostech až po zpracování nálezového materiálu.

GRABUNG DES KELTISCHEN OPPIDUMS STARÉ HRADISKO IM JAHRE 1966

Bezirk Prostějov

Von Anfang Juli bis Ende September 1966 wurden die Grabungsarbeiten auf dem keltischen Oppidum Staré Hradisko (Gemeinde Malé Hradisko, Bezirk Prostějov) fortgesetzt. Auf der sog. Vorburg, zwischen dem äusseren und inneren Wall im westlichen Teil des Oppidums wurde eine Fläche von 50×50 m abgedeckt, die an den hier in den vorhergehenden Jahren (1964 und 1965) untersuchten Teil anknüpft. Die für die Grabung bestimmte Fläche konnte jedoch nicht ganz abgedeckt werden, 6 Quadrante (zu je 5×5 m) wurden nicht untersucht, so dass wir im vergangenen Jahr 2350 m^2 durchforschten. Gemeinsam mit den Abdeckungen aus den Jahren 1964 (500 m^2) und 1965 (2000 m^2) sind auf der Vorburg vorläufig 4850 m^2 untersucht worden.

Bei der Grabung im Jahre 1966 wurde eine ähnliche Situation wie in den vorhergehenden Jahren festgestellt, es gelang jedoch das Bild von der Besiedlung des Oppidums in vielem zu ergänzen und zu präzisieren. Neuerdings erwies sich, dass die Siedlung in diesem Teil des Oppidums aus einzelnen Gehöften bestand, die voneinander durch Wege und schmalere Gässchen getrennt waren. Auf der im vorigen Jahre durchforschten Fläche verfolgten wir weiter den Verlauf des breiten Weges, der bereits 1965 erfasst wurde. Wir deckten ihn in einer Länge von 45 Metern ab und stellten fest, dass er zu Beginn in NW—SO Richtung verläuft, später wendet er sich jedoch allmählich nach SW—NO. Seine Breite (4—5 m) konnte nach den Fundamentgräbchen der Zäune bestimmt werden, die die einzelnen Gehöfte abgrenzen. Es hat den Anschein, dass dieser breite Weg in mehrere Richtungen abzweigte (mindestens drei), dies kann jedoch nur bei einer weiteren Grabung verlässlich festgestellt werden. In einem Abschnitt des Weges, der nach NO orientiert war, blieb in einer Länge von 27 m wiederum ein Pflaster erhalten. Auf der Oberfläche des Weges waren unregelmässig nicht bearbeitete Steine aus Grauwacke gelegt und die Fugen zwischen diesen mit Schieferschotter ausgefüllt. Als Pflastersteine wurden manchmal auch Bruhstücke von Mahlsteinen benützt. Von dem breiten Weg zweigte im rechten Winkel ein schmaleres Gässchen in SSW—NNO Richtung ab. Seine Breite (2,5—3 m) konnte einesteils durch die Fundamentgräbchen der Zäune, andererseits auch nach einer Reihe von Pfostengruben festgestellt werden, die das Gässchen säumten. Die Pflasterung war auf der Oberfläche des Gässchens nicht erhalten, man kann jedoch mit Bestimmtheit nicht behaupten, dass hier keine war, denn das Gässchen zweigt an einer Stelle ab, wo die Steine nicht einmal auf dem breiten Weg erhalten blieben.

Die breiten Wege und schmalen Gässchen teilten die einzelnen Niederlassungen — Gehöfte voneinander, die mit Zäunen umgeben waren. Auf der Fläche der Gehöfte wurden Spuren einer dichten Bebauung festgestellt. Von den Objekten, deren Hauptkonstruktionselement senkrechte Pfosten waren blieb eine Menge verschieden grosser Pfostengruben erhalten, es sind aber deren so viele, dass die Grundrisse der einzelnen Häuser nicht rekonstruiert werden können. Ausser „Pfosten“-Objekten kommen auf Staré Hradisko teilweise in die Erde eingelassene Hütten vor, deren Formen und Ausmasse daher leicht festgestellt werden können. Die Objekte dieses Typus sind allerdings im Grundriss verschieden gelöst, was zweifellos mit ihrer gegenseitig unterschiedlichen Funktion zusammenhing. Es waren dies ohne Zweifel Hütten, die Produktions- und Wirtschaftszwecken dienten, keineswegs also Wohnobjekte, denn sie sind meistens klein und es fehlt in diesen fast immer die Feuerstelle. Diese befinden sich gewöhnlich auf den Flächen zwischen den Pfostengruben und sind auf verschiedene Art und Weise hergerichtet. Am häufigsten sind sie mit Lehm ausgeschmiert, rot gebrannt; bei zwei Fällen entdeckten wir jedoch Feuerstellen, auf deren Oberfläche anstatt der Ausschmierung sorgfältig Scherben von zerbrochenen Gefässen gelegt waren.

In der Saison 1966 gelang es auf Staré Hradisko einen neuen Typus von Siedlungsobjekten festzustellen. Es war dies der Teil eines Hauses, dessen Aussenwände in Gräbchen eingelassen waren, in welchen sich noch tiefere Pfostengruben befanden. Das Objekt blieb nicht ganz erhalten, es war jedoch 8 Meter breit und die Längswände konnte man in einer Länge von 7 und 8 Metern verfolgen. Der Grundriss war also ursprünglich entweder viereckig oder rechteckig. Auf der Fläche zwischen den Fundamentgräbchen waren Pfostengruben, eine grössere ovale Grube (190×140 cm) und der geringe Überrest einer Feuerstelle. Die längere Achse des Hauses war von NNO—SSW orientiert (parallel mit dem schmalen Gässchen, in dessen nächster Nähe das Haus liegt). Der nördliche Teil des Objektes war durch eine eingetiefte Hütte und eine kreisförmige Grube gestört. Ein interessanter Fund war der Überrest eines Kinderskelettes im östlichen länglichen Gräbchen des Hause.

Eine überraschende Entdeckung war der Fund von Töpferöfen. Zwei von diesen waren sehr gut erhalten; sie waren mit einer fast viereckigen Grube vor dem Ofen versehen, die mit zwei Kanälen mit dem kreisförmigen Teil verbunden war, der durch eine Querwand in zwei Kammern geteilt ist, die mit einem Lehmrost mit kreisförmigen Öffnungen und einer gewölbten Kuppel überdeckt waren. Bei dem grösseren Ofen blieb auch ein Teil der Kuppel und eine Menge Scherben erhalten. Von den weiteren zwei Töpferöfen waren nur geringfügige Reste vorhanden. Die Entdeckung von Töpferöfen im Inneren des Oppidums ist besonders deshalb sehr wichtig, da es nach der bisherigen Situation nicht den Anschein hat, als ob wir auf einen Teil einer Siedlung mit spezialisierter Töpfereiproduktion stossen könnten. Die Öfen kommen nämlich vereinzelt im Inneren der einzelnen Gehöfte vor und es hat den Anschein, dass in diesen Keramik gebrannt worden ist, die für einen verhältnismässig engeren Konsumentenkreis bestimmt war. Diese Fragen werden jedoch verlässlich erst auf Grund einer Analyse der Keramik aus den Öfen und durch weitere Abdeckungen gelöst werden können, durch welche die Situation in weiteren Abschnitten des Oppidums geklärt wird. Jede Schlussfolgerungen auf Grund der bisher durchforschten Fläche wären vorzeitig.

Eine weitere interessante Entdeckung aus der vorjährigen Grabung ist der Fund eines Brunnens (Zisterne), der 2 Meter unter dem Niveau des Liegenden eingetieft war. Sein unterer Teil war in den Felsen gehauen und auf dem Boden lagen drei Mahlsteine. Der Brunnen ist offensichtlich nicht bis zum Ende der keltischen Besiedlung auf Staré Hradisko benützt worden, da es mit grossen Steinen verschüttet war. In der Aufschüttung befanden sich ausser Steinen auch Gefässscherben und Bruchstücke eiserner Gegenstände. Nach der Verfärbung der Aufschüttung im Profil kann angenommen werden, dass der Wasserspiegel des Brunnens eine Tiefe von 100 cm erreichte.

Die durchforschte Fläche ergab wiederum eine grosse Menge an Funden. Am häufigen sind dies Gefässscherben von verschiedenen Typen, zahlreich sind auch Metallgegenstände (bronzene und eiserne), üblich sind Bruchstücke von Glasperlen (Armbänder sind vorläufig selten) sowie von Bernstein. Es sind auch drei goldene Münzen, eine kleine silberne Münze und ein ungeprägter silberner Schrötling gefunden worden. Der interessanteste Fund jedoch ist ein rundes, schüsselförmig durchgebogenes Bleiplättchen (Durchmesser 2,9×3,2 cm) mit unregelmässig beschnittenem Rand. Auf der Innenseite sind vier Abdrücke des Prägestempels mit dem Bilde eines Pferdes sichtbar, das auf den kleinen Silbermünzen vorkommt. Das Plättchen, zweifellos eine Stanzprobe, ist gemeinsam mit dem Fund des Schröttings ein einzigartiger Beleg vom Prägen kleiner keltischer Silbermünzen auf Staré Hradisko.

Die dreijährige Grabung auf Staré Hradisko brachte eine Reihe bemerkenswerter Feststellungen, die jedoch in einem breiteren Zusammenhang erst nach der Verarbeitung des Fundmaterials bewertet werden können.

NÁLEZ HLINĚNÉHO KADLUBU RELIÉFNÍ BUSTY Z DOBY ŘÍMSKÉ

Okres Třebíč

BORIS NOVOTNÝ

Tab. 12

Sběratel a spolupracovník Archeologického ústavu, p. Fabián ze Senorad, okres Třebíč, má ve své sbírce malý hliněný kadlub, který byl podle jeho ověřených informací nalezen na blízkých polích. S jeho svolením byl kadlub zapůjčen k bližšímu prozkoumání.

Kadlub původně oválného tvaru je zčásti na okrajích olámán. Jeho delší osa měří 6,5 cm, kratší osa 5 cm, výška činí 2,2 cm. Je vyroben z dobře vypálené jemně plavené hlíny. Na lomu je patrná příměs drobného křemičitého ostřiva. Hlazený povrch má světle okrovou barvu, lom je slabě načervenalý. Střední část zachovalé dolní plochy je poškábána a je těžko rozhodnout, zda rýhy ve tvaru písmene C nebo G a S (případně z opačného pohledu J a D) nejsou náhodnými vrypů. Vnitřní strana malého kadlubu s okrajovou, asi 1 cm širokou plochou, má okružní ploché odsazení, které v dalším hlubším, kónicky zešíkmeném odstupnění, je paprskovitě vroubkováno jemnými soustřednými rýhami. Vnitřní prostor tvoří prohlubeň s plastickým negativem lidské hlavy.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1966

Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulik, DrSc.

Redaktoři: Dr. J. Říhový a dr. I. Peškař

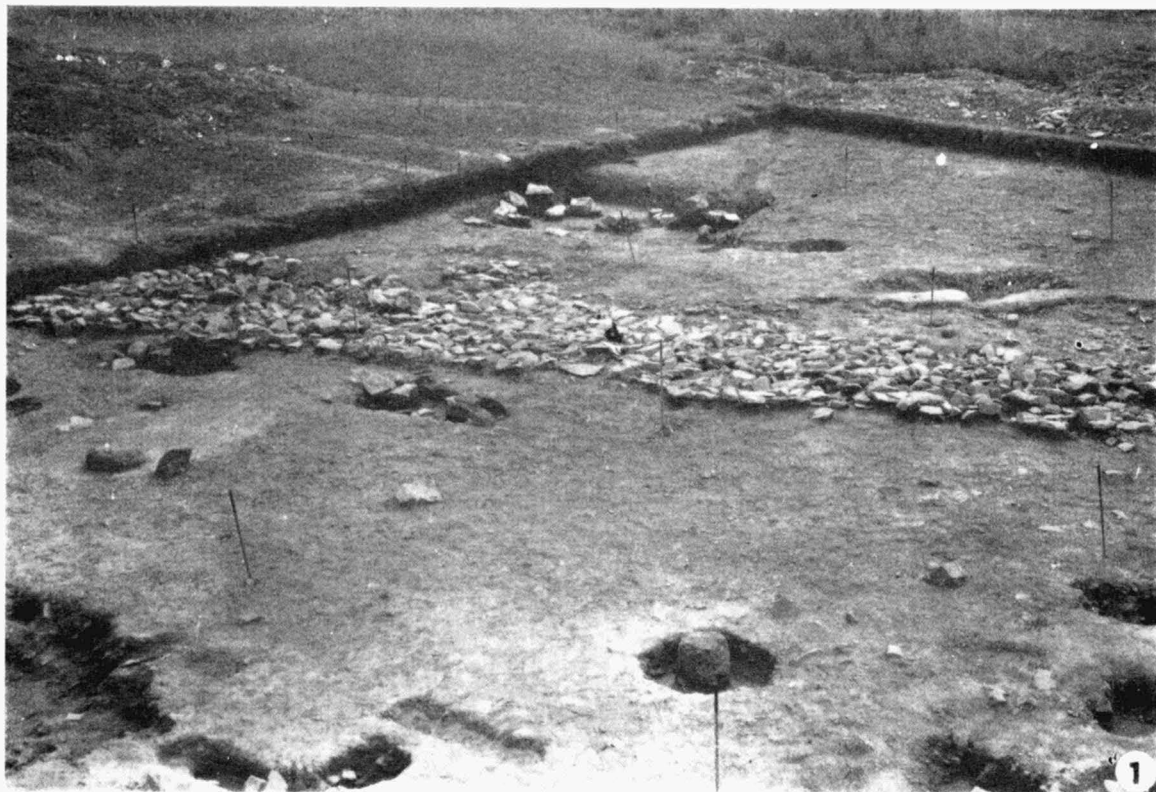
Překlady: Dr. R. Tichý a E. Tichá

Kresby: B. Ludikovská

Na titulní stránce: Bronzové kování ze slovanského hradiska v Mikulčicích

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné.

Tab. 38

Malé Hradisko (o. Prostějov). Keltické oppidum Staré Hradisko. 1 = Cesta; 2 = Detail dlážděné cesty. = Keltisches Oppidum Staré Hradisko. 1 = Weg; 2 = Detail der Wegpflasterung.

Tab. 39

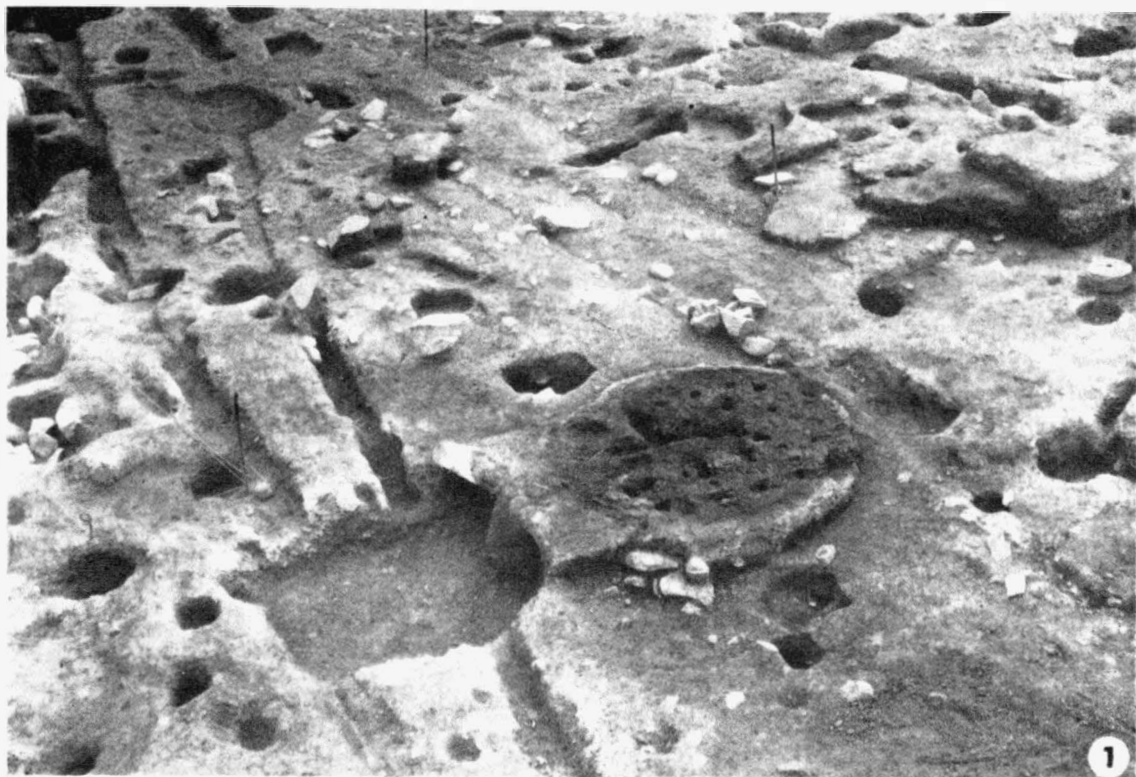
Malé Hradisko (o. Prostějov), Keltické oppidum Staré Hradisko. 1 — Chata 4/66; 2 — Chata 10/66. — Keltisches Oppidum Staré Hradisko. 1 — Hütte 4/66; 2 — Hütte 10/66

Tab. 40

Malé Hradisko (9, Prostějov). Keltické oppidum Staré Hradisko. 1 — Chata 13/66; 2 — Část půdorysu domu
 Keltisches Oppidum Staré Hradisko. 1 — Hütte 13/66; 2 — Teil eines Hausgrundrisses.

Tab. 41

Malé Hradisko (n. Prostějov). Keltské oppidum Staré Hradisko. 1 – Hrnčířská pec s okolím, 2 – Hrnčířská pec.
 Keltisches Oppidum Staré Hradisko. 1 – Töpferofen mit Umgebung, 2 – Töpferofen.